

מראי מקומות - יומא

יג.

א. הלכה כרבי יוסי

ולא שתיים. והראב"ד הקשה שלא נאמר אלא בית אחד ולא שתי בתים, ויש גם סברא שכל האיסור של שתי נשים הוא רק ביום הכיפורים, משום ששמא ימשוך לבו אחריהן ויבא לידי טומאה, והוסיף אבל הדעת נותנת כן שהאיסור הוא תמיד כדי שלא יצטרך לגרש אחת מנשיו בערב יום הכיפורים, אלא שקשה מהפסוק 'וישא לו יהודע נשים שתיים'.

וכתב האור שמח (שם) שכהן הדיוט שנשא שתי נשים ואחר כך נתמנה להיות כהן גדול, אינו צריך לגרש אחת מהן עד שיגיע יום הכיפורים, ודייק את לשון הפסוק והוא אשה בבתוליה יקח, שהאיסור תלוי בלקיחה. ועל פי זה יישב את הרמב"ם שכתב (כלי המקדש פ"ה ה"י) שכהן גדול אינו נושא שתי נשים, ואם נשא שתיים אינו יכול לעבוד ביום הצום עד שיגרש אחת מהם, שמדובר שנשא שתי נשים בזמן שהיה כהן הדיוט ואחר כך נתמנה לכהן גדול. [ודבריו צריכים עיון, שיוצא שמה שכתב הרמב"ם שאינו נושא שתי נשים, מדבר כשהוא כבר כהן גדול, ומה שכתב ואם נשא שתיים מדבר שנשא בזמן שהיה כהן הדיוט].

והזבח תודה כתב חידוש שאם נשא שתי נשים בעודו כהן הדיוט, אינו צריך לגרש אחת מהם ואפילו כשיגיע יום הכיפורים, שדוקא אם נשא אותם כשהוא כהן גדול שעשה שלא כדין שהרי ידע שיצטרך לעבוד ביום הכיפורים ויצטרך לגרש אחת מהם, אבל כשנשא בהיתר אין צריך לגרש, וכמו כהן הדיוט שנשא אלמנה ונעשה כהן גדול שאין צריך לגרשה. [וצריך ביאור מניין לחלק את הדין שדוקא אם נשא בזמן שהוא כבר כהן גדול צריך לגרש. וביותר שהרי משמע שסבר שאין איסור בעצם נישואי שתי נשים (ולא כשיטת הרמב"ם) אלא רק בגלל יום הכיפורים שצריך לכפר בעד ביתו יש בעיה, ואם כן תמיד שישא שתיים יהיה זה בהיתר וכשיגיע יום הכיפורים לא יצטרך לגרש כי נשא בהיתר].

ויש להקשות על שיטת הרמב"ם, שהאיסור לשאת שתי נשים הוא בכל השנה שהרי בסוגיא מבואר שבערב יום הכיפורים הכהן גדול היה נושא שתי נשים. ותירץ המרומי שדה שלרמב"ם גם הקידושין והנישואין של האשה השניה היו בתנאי, ורק אם מתה אשתו הראשונה היו חלים הקידושין השניים. והשפת אמת כתב ששיטת הרמב"ם שהאיסור לשאת שתי נשים הוא רק בזמן שהוא כהן גדול אבל לשאת אשה על אשתו שנשא בזמן שהיה כהן הדיוט מותר.

ד. על מנת שתמות אחת מכם מיתה הא

קיימא הך מיתה הך הא קיימא הא

תמה הר"ש מדעסוי, שהרי אם מתה בעלת הגט נשאתר זו שלא גירש, אבל אם מתה זו שלא גירש, הרי חלים הגירושים ואף אחת מהם לא קיימא. ולכן כתב שלא גורסים את זה (ועיין בתוספות רבינו פרץ, שמשמע שפירש שזו קושיית הגמרא).

הקשו התוספות, שהרי זו הלכה לימות המשיח, לכשיבנה המקדש, ומה שייך לומר בזה הלכה שמשמע שיש נפקא מינה לזמן הזה. ותירצו שהנפקא מינה בזמן הזה היא למי שנתמנה פרנס על הציבור ועבר מחמת אונס, שכשיעבור האונס חוזר לשררתו. והקשו המהרש"א והמגן אברהם (קנ"ג מ"ט), שאם כן, אין זה שייך לכך שהלכה כרבי יוסי, שהרי המחלוקת היא מה דינו של הכהן השני שנתמנה במקום הכהן גדול, אבל הכלם מסכימים שמחזירים את הכהן הראשון שנאנס. וכתב המגן אברהם שאולי כוונת התוספות שנפקא מינה שלא יהיה שום כבוד לשני משום איבה, וזה משום שהלכה כרבי יוסי.

והחתם סופר (ח"מ כ"ב) פירש את מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי, שלרבי מאיר בסתם מינוי אין הראשון חוזר לעבודתו, שכיון שהורידו אותו ברשות והשני עלה במקומו, אין מורידים את השני, ורק בכהן גדול הדין שהראשון חוזר, והירושלמי בהוריות דורש זאת מהפסוק 'שמן משחת אלוהיו עליו', ורבי יוסי סובר שתמיד הראשון חוזר למינוי שלו ולא רק בכהן גדול, וגם השני היה יכול להשאר בתפקידו אלא שמשום איבה אין לנהוג כן, ולענין זה נאמר שהלכה כרבי יוסי שלעולם הראשון חוזר למינוי [ונראה בכוונתו, שרבי מאיר סבר שמכיון שבכל מקום השני נשאר בתפקידו, אם כן גם אם במינוי של כהן גדול הדין שונה, אינו ראוי שהשני יעבור לגמרי מתפקידו, ואפילו שיש לחשוש משום איבה, אבל לרבי יוסי, שסובר שלעולם מעבירים את השני והמינוי חוזר לראשון, אם כן כאן שיש חשש של איבה מעבירים את השני לגמרי].

ב. ומודה רבי יוסי שאם מת ראשון שחוזר לעבודתו

השער המלך (עבודת יום הכיפורים א' ג) הביא ממוהרנ"ח שדן, האם הדין הוא שחייבים למנות את השני, ואי אפשר למנות אחר, או שאם מת אפשר למנות את השני, בגלל שכבר אין חשש איבה, אבל אין דין למנות דווקא את השני.

ג. וכפר בעדו ובעד ביתו ולא בעד שני בתים

הקשו התוספות ישנים, שהרי כתוב בדברי הימים (ב' כ"ד ג) 'וישא לו יהודע נשים שתיים ויולד בנים ובנות', והרי יהודע היה כהן גדול וכיצד היה יכול לשאת שתי נשים. וכתב, שיתכן שביום הכיפורים היה מגרש אחת מהן, וצריך עיון. וצריך לומר שהיה נשוי לה רק שנה אחת שהרי אחר שגירשה היה אסור לו לשוב ולקחתה משום שכהן אסור בגרושה.

אבל הרמב"ם (איסורי ביאה פ"ז ה"ג) כתב, ואינו נושא שתי נשים לעולם כאחת שנאמר אשה אחת ולא שתיים. ומבואר שהדין שלא ישא שתי נשים לא נאמר רק על יום הכיפורים, ומקורו מהפסוק (ויקרא כ"א ג) 'והוא אשה בבתוליה יקח' 'אשה' אחת